

Ljudmila Plesničar-Gec: *Zgodnjekrščanski center v Emoni.* Kulturni in naravni spomeniki Slovenije. Zbirka vodnikov 198. Ministrstvo za kulturo, Uprava Republike Slovenije za kulturno dediščino, Ljubljana 1999. ISBN 961-6037-38-2. 48 strani, 35 slik.

V mali knjižici avtorica predstavi zgodnjekrščanski center, ki je bil kot arheološki park ob šoli Majde Vrhovnik za javnost odprt leta 1976. V uvodnih poglavjih poda kratko zgodovino raziskav Emone ter predstavi pomembnejše politične dogodke 4. in 5. st. ter širitev krščanstva.

Sodeč po arheoloških najdbah je bilo krščanstvo v Emoni prisotno že v 3. st. Misijonarstvo se je širilo iz Ogleja, ki je v 4. st. deloval v Reciji, Noriku in Panoniji. Vojaški spopadi v 4. st., ki so se odvijali v bližini Emone (med Konstancijem II. in Magnencijem, Teodozijem in Maksimom, Teodozijem in Evgenijem), barbarski vpadi in gospodarska ter politična kriza so v mestu pustili svoje posledice: zazidana stranska vrata obzidja, slabše vzdrževanje kloak in obrambnega jarka, majhno število uvoženih predmetov itd. Že ukoreninjeno krščanstvo je kljub veliki gospodarski in politični krizi ali pa prav zaradi nje dobivalo vse večji pomen tako v privatnem kot javnem življenju. Prepletanje med starim in novim se kaže skozi grobove. Sprva so kristjane in poganje pokopavali skupaj zaradi družinskih grobnih parcel, po milanskem ediktu pa so začela nastajati večja ali manjša skupinska krščanska pokopališča (ob Gosposvetki ulici, na območju Ajdovščine, Metalke in Slovenske ulice).

Zgodnjekrščanski center s krstilnico, portikom, delom episkopija in domnevno bazliko je stal v bližini nekdanjega, osrednjega političnega in verskega središča, *foruma*, in ob zahodnem obrambnem obzidju. Zavzemal je zazidalno območje (*insulo* 32), ki so ga omejevale štiri mestne ceste. Arheološke najdbe izpričujejo življenje od 1. do približno sredine 5. st. Od 1. do 3. st. je bila *insula* 32 kot zasebna stavba namenjena veliki družini ali več podnajemnikom. Ob koncu 3. ali na začetku 4. st. je bila preurejena v kopališče. Ob koncu 4. st., ko je del kopališča še deloval, so v severozahodnem delu uredili molilnico z mozaičnimi tlemi. Ob naslednji prenovi, v začetku 5. st., je gradbeni poseg zajel celotno območje. Prostore namenjene kopališču so zasuli. Zaradi gradnje krstilnice so zmanjšali molilnico, ki je postala, po mnenju avtorice, del episkopalne cerkve.

Knjižica, ki je namenjena širši javnosti, je poljuden doprinos k poznavanju arheoloških ostalin današnje Ljubljane, in je prvi tak vodnik po letu 1975 (J. Šašel, *Sprehod po Ljubljani k ostankom Emone*, Kulturni in naravni spomeniki Slovenije. Zbirka vodnikov 50).

Barbara NADBATH

Od Rimljanov do Slovanov. Predmeti. Polona Bitenc in Timotej Knific (ur.). Narodni muzej Slovenije, Ljubljana 2001. ISBN 961-6169-15-7, 127 strani, 431 barvnih fotografij, 2 črno-beli fotografiji, 29 risb.

Predstavljeno delo je zadnja od treh knjig kataloga razstave

Od Rimljanov do Slovanov, ki jo je leta 2000 pripravil Narodni muzej Slovenije. Prva dva dela, z naslovom *Prebivalci na slovenskem ozemlju med 5. in 10. stoletjem* (1. del) in *Najdišča* (2. del), še čakamo, tretji del, z naslovom *Predmeti*, pa je izšel leta 2001.

V njem je predstavljenih približno 1500 predmetov, segajočih od pozlačenega bronastega kipa Emonskega meščana iz prve polovice 2. stoletja do fragmentov rokopisov iz 9.-12. stoletja. Večinoma zajema bogato gradivo iz časa preseljevanja ljudstev in naselitve Slovanov v Slovenijo in prinaša precej novoodkritih oziroma neobjavljenih predmetov.

Med te lahko štejemo štiri zakladne najdbe, od katerih tri spadajo v čas med 3. in 4. stoletjem. Najdba orodja z Ljubične nad Zbelovsko goro je sestavljena iz osmih kosov, zaklad z Grdavovega hriba pri Radomljah pa iz 24 kosov, med katere spadajo med drugim tesla, dleta, okovi, zvonec in šestilo. Največja je najdba z Limberka nad Veliko Račno, katero sestavlja kar 64 predmetov; okovi, verige, zapahi, ključ, žblji, škarje, tečaji, šestilo, žaga, sekire in kladiva. Zaklad, najden na Zidanem gabru nad Mihovim, je datiran v poznejši čas, med 5. in 7. stoletje, ter je sestavljen iz desetih kosov orodja, večinoma srpov, noža, sekire in kose.

Razen zakladnih najdb najdemo v katalogu gradivo iz izkopavanj zadnjih let, na primer lončenino, drobne najdbe in mozaik iz Črnomlja, z lokacij Sv. Duh in Pastoralni center.

Zanimive najdbe lončenine so dale raziskave na Novi Tabli pri Murski Soboti (2. pol. 6.-1. pol. 7. st.), Spodnjih Hočah (2. pol. 7.-zač. 8. st.) in Slivnici pri Mariboru (2. pol. 7.-9. st.).

Iz grobišča v Središču ob Dravi prihaja bronast in srebrn nakit (obsenčni obročki, uhani, obeski) iz druge polovice 10. do prve tretjine 11. stoletja.

Poleg gradiva z dobro poznanih najdišč, kot so Kranj, Dravlje, Rifornik, Solkan, Bled, Ptuj, Bašelj in druga, vsebuje katalog tudi mnogo večinoma kovinskih posamičnih najdb z višinskih najdišč, najbolj pomembne so npr. obrazna maska z Rudne pri Rudnici, zaključek čelade s Sv. Lamberta pri Pristavi nad Stično, bronasta posoda in odlitek ptičje fibule z Vipote nad Pečovnikom ter deli nože z Gradca nad Mihovim, Limberka nad Veliko Račno, Zidanega gabra nad Mihovim, Ljubične nad Zbelovsko goro in Vranje peči nad Lipnim Dolom.

Pri tej obširno zastavljeni razstavi in njenem katalogu je poleg Polone Bitenc in Timoteja Knifica sodelovalo veliko število arheologov in strokovnih sodelavcev iz različnih ustanov: Uroš Bavec, Dragan Božič, Slavko Ciglenečki, Radovan Cunja, Andrej Gaspari, Nataša Golob, Darja Grosman, Mitja Guštin, Janka Istenič, Barbara Jerin, Mihela Kajzer, Špela Karo, Rok Klasinc, Peter Kos, Phil Mason, Matjaž Novšak, Nada Osmuk, Veronika Pflaum, Darja Pirkmajer, Barbara Ravnik Toman, Milan Sagadin, Irena Sivec, Mira Strmčnik, Marjana Tomanič Jevremov, Beatrice Žbona Trkman, Ivan Žižek in drugi.

Katalog gradiva vsebuje izčrpen in kvaliteten opis predmetov z natančnimi merami in vso pomembno literaturo, kar je izjemno dragoceno. Zaželeli pa bi si morda še risbe vsaj do sedaj neobjavljenega gradiva ter merila na fotografijah.

Tina MILAVEC

Archaeological monographs recently published in Slovenia 1999-2002

In the latest volume of *Arheološki vestnik* (53, 2002), a brief presentation was given of new monographs published in the

years 1995-1998 by various institutions and publishing houses in Slovenia, or monographs published by Slovenians abroad,